

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Söz Sırası Alma Durumlarının İncelenmesi*

Esma Yağmur Yelli¹, Sevinç Aksay Albuz², Filiz Mete³

¹ [Sorumlu yazar] Yüksek İhtisas Üniversitesi, Ankara, Türkiye, yagmur.yelli@yuksekihtisas.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2598-845X

² Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara, Türkiye, esevincaksay@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5080-7043

³ Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye, filizmete@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8835-3884

ÖZET

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi yapılırken geçmişten bugüne dönemin ihtiyaç ve önerilerine göre çeşitli yaklaşım, yöntem, teknik, stratejilerden yararlanılmıştır. Günümüzde ise diğer Avrupa ülkelerindeki gibi Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nin de önerdiği iletişimsel yaklaşım ile Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi yapılmaktadır. Bu yaklaşım ve dolayısıyla da Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı temelinin 1970'li yıllardan beri kullanılan, dil öğretiminin en kolay ve anlaşılır yolu olan dil işlevlerinden almaktadır. Bu nedenle diğer yabancı dil öğretim programlarında olduğu gibi Türkçenin yabancı dil öğretimine yönelik hazırlanan dil öğretim programlarının da zeminini dil işlevleri oluşturmaktadır. Dil işlevleri ile dil yapılarının, kuralcı ve ezbere dayalı bir öğretimi değil, gerçek hayattaki dilin kullanımı şeklinde öğretimi esas alınmaktadır. Dil işlevleri, insanın dil aracılığıyla iletişim kurmasını amaçlamakta ve dilin kullanımıyla ortaya çıkan eylemler olarak tanımlanmaktadır. Söz sırası alma, karşılıklı konuşma düzeniyle ilgili ve başlangıç, devam ettirme, bitiş aşamalarından oluşmaktadır. Bu çalışmanın amacı söz sırası almanın ders kitaplarında ne kadar ve hangi görünümle nasıl ele alındığını belirlemektir. Bu amaçla Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan Yeni Hitit, Yabancılar İçin Türkçe ve Yedi İklim ders kitaplarının B2 seviyeleri doküman analiziyle incelenmiş, betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak karşılıklı konuşmaların başlangıç aşamasında söz sırası almanın en çok kullanıldığı kitabın Yedi İklim Ders Kitabı olduğu, devam ettirme aşamasında en çok söz sırası almanın yine Yedi İklim Ders Kitabında olduğu ve bitiş aşamasında söz sırası almanın en çok kullanıldığı kitabın ise Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı olduğu görülmüştür. Ayrıca ders kitaplarında söz sırası alma aşamalarında kullanılan dil işlevlerinin farklı olduğu ve belli bir standartta olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, Ders kitapları, Dil işlevleri, Söz sırası alma

Giriş

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

İnsanlar yüzyıllar boyu göç, iş, ticaret, eğitim, savaş, siyaset, evlilik, din gibi farklı nedenlerden dolayı yabancı dil öğrenme ihtiyacı hissetmişlerdir. Yabancı dil öğretiminin tarihini öğrenmek için yapılan araştırmalarda ilk yabancı dil öğretiminin MÖ 2225 yılında Akadlar ve Sümerler arasında yapılan savaş sonrasında yapıldığı ve Akadların Sümerceyi öğrendiği görülmüştür (Hengirmen, 2006).

Türkçenin yabancı dil öğretimi diğer yabancı dillerin öğretimleriyle karşılaştırıldığında binlerce yıldır süregelen bir durumdur. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin Hunlar tarafından başlatıldığı tahmin edilmektedir. Yazılı metinlerle resmî olarak takip edilmesi ise Köktürk

* 1. yazar tarafından hazırlanmakta olan Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Söz Sırası Alma İşlevi adlı doktora tezinden yararlanılarak yazılan bu makale I. Türkçenin Uluslararası Rolü, Kültürel Yeri ve Öğretimi Kongresi'nde özet olarak sunulmuştur.

dönemine dayanmaktadır. İlk ve orta çağlarda öğretimiyle ilgili ise herhangi bir bilgi bulunmamaktadır (Ağar, 2004; Biçer, 2012). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimiyle ilgili yazılan ve günümüze ulaşan ilk eser, Kaşgarlı Mahmud tarafından kaleme alınan Divânu Lugâti't Türk adlı eserdir. Kaşgarlı Mahmud bu eseri, Araplara Türkçeyi öğretmek, Türkçenin en az Arapça kadar güzel olduğunu kanıtlamak ve Türkçeye hizmet etmek amacıyla yazmıştır (Yavuz, 1983). Daha sonra ise diğer Türk devletlerinde ve farklı ülkelerde de çeşitli yöntem ve tekniklerle, çeşitli amaçları gerçekleştirebilmek için Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi devam etmektedir. Günümüzde Türkçe ve Yabancı Dil Öğretimi, Uygulama ve Araştırma Merkezleri (TÖMER); Dil Öğretim Uygulama ve Araştırma Merkezleri (DILMER); Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Okulları gibi devlet destekli veya özel kurum, kuruluş ve dil okullarının açılmasıyla doruk noktasına ulaşmıştır.

Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı

Avrupa Konseyi'nin en önemli amaçları arasında kültürlerin ve dillerin korunmasını sağlamak, ek olarak öğrencilere tek bir yabancı dilin ve kültürün öğretimini değil, çok dilliliği ve çok kültürlülüğü aşmaktır. Bu nedenle Avrupa Konseyi tarafından Avrupa kıtasındaki dil öğretiminde kullanılmak üzere bir başvuru metni yayımlanmıştır. Bu metin; ölçme-değerlendirme yöntemlerinin, ders kitaplarının, ders müfredatlarının ve ders yönergelerinin ortak bir temele dayandırılmasını ve standartlaştırılmasını amaçlamaktadır. Tavsiye niteliğindedir, katı kuralları yoktur, dillere ve bağlama göre uyarlanabilir. Program geliştiricileri, öğretmenler ve öğrenciler bu metinden yararlanabilir.

Dil öğretiminde Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı, dilin etkin kullanımı ve iletişimi öncelenmektedir (Kocayanak, 2021). Dil bilgisi çeviri yöntemi, işitsel-görsel yöntem, direkt yöntem gibi yöntemlerin dil öğretiminde istenilen başarıya ulaşamamasından dolayı, 1960'lı yıllardan itibaren Avrupa Konseyi'nin de teşviğiyle dil öğretiminde yeni bir bakış açısı geliştirilmiş ve iletişim kurmaya, bireyleri görevler yapmaya teşvik etmek amacıyla geliştirilen bu yöntemle iletişimsel yöntem denilmiştir. İletişimsel yöntem, kişinin ezberci veya kurallara bağlı bir şekilde iletişim kurması görüşünü reddeder ve kaynağını dil işlevlerinden almaktadır.

İletişimsel yaklaşımın özelliklerinden bazıları şunlardır:

1. Dil yapılarını uygun bir şekilde kullanmak, iletişimsel yetinin önemli bir parçasıdır.
2. Öğretmen, öğrencilere yol gösterici ve rehber konumdadır.
3. Öğrenci tarafından yapılan yanıtlar, doğal görülmelidir.
4. Bir işlevin birden fazla dil yapısı ya da bir dil yapısının birden çok işlevi olabilir. Bu nedenle farklı dil yapıları da birlikte sunulmalıdır.
5. Konuşan sadece ne söyleyeceğini değil, nasıl söyleyeceğini de seçme hakkına sahiptir.
6. İletişim kuran kişinin niyetini anlamak iletişimsel yeterliliğin bir göstergesidir (Tmanag vd., 2013; Demirezen,2011).

Günümüzde yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi için hazırlanan öğretim programlarında ve ders kitaplarında, Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı esas alınmakta ve bu sayede iletişimsel yaklaşımın ve dolayısıyla dil işlevlerinin önemi göz önüne serilmektedir.

Dil İşlevleri

Dil, insanların iletişim kurmasına yarayan en önemli araçtır. Dilin en önemli ve ilk akla gelen işlevi, iletişim işlevidir (Deniz ve Demir, 2019). Dilin iletişim işlevini gerçekleştirirken yararlandığı "soru sorma, rica etme, selam verme, izin isteme, teşekkür etme" gibi birçok alt işlevi bulunmaktadır. Bu alt işlevlerin ise iletişim sırasında farklı görünüşleri bulunmaktadır.

Dil işlevleri insanların iletişim kurabilmelerini, sosyalleşmelerini ve dili işlevsel bir biçimde kullanmalarını sağlar. Dilin sadece betimleme işlevinin olduğunu savunan gündelik dil felsefecilerine karşı Austin tarafından ortaya atılan ve Searle tarafından geliştirilen "söz eylem

kuramı”, hem ana dili öğretiminde hem de yabancı dil öğretiminde dil işlevleri üzerinde önemli bir rol oynayan dilin kullanımına ve bağlama yönelik ilginin artmasına olanak sağlamıştır.

İletişimsel yaklaşımın temelinde dil işlevleri bulunmaktadır. Yaylı ve Yaylı (2014) iletişimsel yaklaşımda dil işlevlerinin önemli bir yere sahip olduğunu, yabancı dil öğretilirken dil işlevlerinden yararlanılması gerektiğini belirtmiş ve dil işlevlerinden yararlanılmazsa dil öğretiminin başarılı olamayacağını dile getirmiştir. Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı (2021) öğrencilere önceden belirlenen dil kalıplarını sunmak yerine günlük hayatta kullanılan dil işlevlerini öğretip bu işlevlerin içselleştirilmesini hedeflemiştir. Programda alan iletişimsel yeti, dil işlevlerini bilmeyi ve kullanmayı esas almaktadır. Konuşucular için önemli bir yere sahip olan dil işlevlerinden biri de söz sırası alma işlevidir.

Söz Sırası Alma

Lackman (2010) yabancı dilde konuşma becerisini geliştirmek amacıyla yapılması gerekenlerin konuşma etkinliklerinden ibaret olmadığını ve öğrencilere konuşma becerisinin alt becerilerinin öğretilmesi gerektiğini söylemiştir. Thornbury (2005) “alt becerilerin arasında sözcüklerin seçimi, duruma uygunluk, konuşmada akıcılık, konuşma sırası alma becerisi, konuşma uzunluğunu belirleme, söylem işaretçilerinin kullanımı, soru sorma ve cevap verme, konuşmayı tekrar etme unsurlarının yer aldığını” belirtmiştir.

Söz sırası alma, karşılıklı konuşma esnasında dinleyicinin karşıdaki kişinin konuşması bölünmeden doğru zamanda ve doğru yerde söze girmesini ifade etmektedir. Bu sayede iletişim çatışmalarının önüne geçilmekte ve akıcı bir iletişim gerçekleştirilmekte; olası yanlış anlaşılmalara önlenmektedir.

Söz sırası alma, Sack vd. (1974) tarafından iki ana başlığa ayrılmıştır. Bunlar: konuşmacının bir sonraki konuşmacıyı seçmesi ve kendi kendini sonraki konuşmacı olarak seçmesi.

Konuşmacının bir sonraki konuşmacıyı seçmesi de sıralı çiftler ve jest, mimik ya da hitap etme olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Sıralı çiftler teşekkür-rica, davet-kabul/ret, soru-cevap şeklindeki kalıp yapılarıdır. Jest, mimik ya da hitap etmede ise konuşmacı jestlerini, mimiklerini kullanarak ya da karşıdaki kişiye hitap ederek karşılıklı konuşmayı gerçekleştirir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

İletişim, çift yönlü bir süreçtir. İletişim sırasında gönderici(ler)nin ve alıcı(lar)nın konuşmayı iletişim çatışmalarına yol açmayacak şekilde devam ettirmesi önemlidir. Bu nedenle her iki tarafın da iletişim sürecinde söz sırası almanın önemini, söz sırası alma aşamalarında kullanılan kalıp ve ifadeleri, konuya uygun bir şekilde söz alarak konuyu devam ettirmeyi bilmesi önemlidir. Çocuk ana dil edinirken hangi durumlarda hangi ifade ve kalıpları kullanacağını edinmektedir. Yabancı dil öğretimine geldiğinde ise kendi dilinden çeviri yoluyla karşılık vermeyi öğrenir. Ancak durum her zaman bu şekilde kolay ilerlemez. Bir dilde tek bir kelime ile ifade edilen anlam, başka bir dilde birkaç kelime ile ifade edilebilir. “Kolay gelsin., Sıhhatler olsun.” gibi Türkçeye has kalıp ifadeler dil öğrencilerinin kullanmakta ve anlamlandırmakta zorlandığı ifadelerdendir. Karşılıklı konuşma esnasında genelde hangi durumlarda hangi dil işlevlerinin kullanılabileceği özelde ise diğer dillerde olmayan bu ifadelerin öğrencilere, dil öğretiminde en çok kullanılan materyal olan ders kitapları aracılığıyla işlevsel bir şekilde öğretimi önem taşımaktadır.

Cerit (2021) dilin işlevsel olarak öğretimini sağlamak için Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dil kullanım alanlarının vurgulandığı, dil işlevlerinin amaçlı ve aşamalı şekilde verildiği ders kitaplarına ihtiyaç olduğunu dile getirmiş, hazırlanan ders kitapları incelendiğinde ise iletişim becerisinin kazandırılması için gerekli olan dil işlevleri konusunda bazı eksikliklerin bulunduğunu belirtmiştir. Bu nedenle “Dil öğretiminde kullanılacak materyal ve etkinlikler Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programında belirtilen kamusal alan, eğitim alanı, mesleki alan ve kişisel alan” bağlamlarında ortaya çıkan dil işlevleri göz önünde bulundurularak yapılandırılmalıdır (Maarif Vakfı, 2020).

Literatürde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarını inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Doğan (2018) Yabancı Dil Öğretiminde Z-Kitap Uygulamalarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi: New English File Itools ve Yedi İklim Türkçe Z-Kitap Örneği” adlı yüksek lisans tezinde Yedi İklim Türkçe Zenginleştirilmiş Kitap (Z-Kitap) Uygulaması ile İngilizce öğretiminde öncü olan Oxford Üniversitesinin New English File iTool Uygulaması’nı incelemiştir. Koçak (2019) “Yabancılar Türkçe Öğretimi Kitap Setlerinde Dil Bilgisi Öğretimi” adlı yüksek lisans tezinde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarını dil bilgisi öğretimi bakımından incelemiştir. Bakırdöğen (2022) ise “Erciyes Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Gazi Üniversitesi Akademik Türkçe Kitap Setlerinin Okuma Metinleri ve Etkinliklerinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde kitapları okuma metinleri ve etkinlikleri açısından incelemiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarını inceleyen çalışmalar çok olmasına rağmen dil işlevlerini içeren sadece birkaç çalışmaya rastlanmıştır.

Hikmet Mülayim (2024) “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Ders Kitaplarında Dil İşlevleri: İzmir ve Gazi” adlı yüksek lisans tezinde İzmir ve Gazi yabancılar için Türkçe öğretim kitaplarının A1 seviyelerini incelemiş, sonuç olarak ders kitaplarında temalara uygun dil işlevlerine ve göstergelere yer verildiği ancak dil işlevlerinin temalara dağılımında eşitlik ve amaçlılığın sağlanamadığı görülmüştür. Cerit (2021) “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kitaplarında Dil İşlevlerinin Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme: A1 Örneği” adlı yüksek lisans tezinde A1 seviyesi ders kitaplarından kullanılan dil işlevlerini incelemiştir. Araştırmada sonunda incelenen ders kitaplarının temalarında dil işlevlerinin uygun bir dağılıma sahip olmadığı, dil işlevlerinin yoğun olarak dinleme ve okuma alanlarında kullanıldığını belirtmiş, diğer becerilerde dağılımına da özen gösterilmesi gerektiğini söylemiştir.

Bahsi geçen sebeplerden dolayı bu çalışmanın amacını, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan farklı ders kitaplarındaki söz sırası alma aşamalarında en çok kullanılan dil işlevlerini belirlemek ve bu işlevlerin görünümelerini incelemek oluşturmaktadır. Çalışmanın ders kitaplarında kullanılan kalıp ve işlevlerin çeşitlendirilerek standartlaştırılması, daha işlevsel bir niteliğe sahip olması için yol gösterici olması amaçlanmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada incelenecek olan kaynaklar doküman incelemesi yöntemiyle incelenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2018) doküman incelemesinin araştırılması amaçlanan olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsadığını söylemiştir. Nitel araştırmalardaki diğer yöntemler gibi doküman analizi verilerden anlam çıkarmak, ilgili konu hakkında bir anlayış oluşturmak, ampirik bilgi geliştirmek için verilerin incelenmesi ve yorumlanmasını gerektirmektedir (Corbin & Strauss, 2008 akt. Kırıl, 2020).

İnceleme Nesneleri

Araştırmanın inceleme nesnelerini Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni esas alınarak yabancı dil olarak Türkçe öğrencilerine yol göstermek ve öğrencilerin Türkçeyi öğrenmeleri için hazırlanan Yabancılar İçin Türkçe B2 Ders Kitabı (2022), Yedi İklim Türkçe B2 Ders Kitabı (2015) ve Yeni Hitit 3 (2018) ders kitabının B2 bölümü oluşturmaktadır. İnceleme nesneleri olan bu kitapların seçilmesinin sebebi Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde en çok kullanılan yayınlardan olmalarıdır.

Veri Toplama Araçları

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde söz sırası alma işlevinin yeri ve önemini açığa çıkarmayı amaçlayan bu araştırmanın verilerinin toplanmasında Çekici (2021) tarafından hazırlanan “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Dil İşlevleri Listesi”nden yararlanılmıştır.

Verilerin Analizi

Söz sırası alma aşamalarına göre (başlangıç, devam ettirme ve bitiş) toplanan veriler analiz edilmiştir. Karşılıklı konuşmalarda yer alan cümleler örnek, sayı, kod, kategori ve tema şeklinde gruplandırılmış, araştırmanın verilerinin analiz edilmesinde frekans analizi ve içerik analizinden yararlanılmıştır.

Bulgular

Yeni Hitit 3 Ders Kitabında bulunan karşılıklı konuşmanın yer aldığı metinlerde söz sırası almanın başlangıç aşamasına dair dil işlevlerinin durumu incelendiğinde ortaya çıkan sonuç aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Yeni Hitit 3 Ders Kitabında dil işlevlerinin başlangıç aşamasında dağılımı

	Tema	Kategori	Kod	Sayı	Örnek
B	Sosyalleşme	Selamlaşma	Hitap etme	4	Efendim
A	Bilgiyi Araştırma ve	Bilgiyi ifade	Bilgi amaçlı	3	
Ş	Açıklama	etme	soru		gördün mü
L			sorma/yanıt		
A			verme		
N	Söylemi	Düşünceyi	Başkasının	3	 diyor
G	yapılandırma	geliştirme	sözünü		
I			aktarma		
Ç					

Yeni Hitit 3 Ders Kitabında bulunan karşılıklı konuşmanın yer aldığı metinlerde söz sırası almanın başlangıç aşamasına dair toplam 3 dil işlevi yer almaktadır. Bu işlevler metinde toplam 10 kez kullanılmıştır. Kitapta bu işlevlerden hitap etme 4, bilgi amaçlı soru sorma/yanıt verme ve başkasının sözünü aktarma 3 kez kullanılmıştır.

Yeni Hitit 3 Ders Kitabında bulunan karşılıklı konuşmanın yer aldığı metinlerde söz sırası alma işlevinin devam ettirme aşamasına dair dil işlevlerinin durumu incelendiğinde ortaya çıkan sonuç aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Yeni Hitit 3 Ders Kitabında dil işlevlerinin devam ettirme aşamasında dağılımı

	Tema	Kategori	Kod	Sayı	Örnek
D	Bilgiyi Araştırma ve	Bilgiyi ifade etme	Sebebi ifade etme	2	Çünkü balık seviyorum.
E	Açıklama				
V	Bilgiyi Araştırma ve	Bilgiyi ifade etme	Bilgi amaçlı soru	8	Niye balık yiyorsun?
A	Açıklama		sorma/yanıt verme		Evet.
M	İkna etme	Kabul etme- reddetme	Onaylama	6	
E	İkna etme	Kabul etme- reddetme	Reddetme	2	Yok öyle değil.
T	Sosyalleşme	Selamlaşma	Hitap etme	3	Efendim
T					kızım
İ					"Sus
R	Tutumları/Duyguları	Duyguyu/durumu	Öfkeyi ifade etme	1	bakayım,
M	Araştırma ve Açıklama	anlatma			ağzına acı biber
E					doldururum!
	Tutumları/Duyguları	Duyguyu/durumu	Şaşırmayı ifade etme	1	Çok
	Araştırma ve Açıklama	anlatma			enteresan.
	Tutumları/Duyguları	Duyguyu/durumu	Yumuşatma	1	Üzülmeysin
	Araştırma ve Açıklama	anlatma			efendim.
	Tutumları/Duyguları	Duyguyu/durumu	Beğeniyi ifade etme	1	Çok güzel.
	Araştırma ve Açıklama	anlatma			
	Sosyalleşme	İyi dilekte bulunma	İyi dilekte bulunma	1	Göz
					değmesin,
					maşallah çok
					terbiyeli bir
					kızınız var.

İletişim Sorunlarını Önleme ve Telafi Etme	Mevcut yanlış/eksik anlaşılmaların önüne geçme	Açıklama/tanımlama yapma	4	En basit ta nımı ile üç mısıralık kısa şir demekmiş. diyor
Söylemi yapılandırma	Düşünceyi geliştirme	Başkasının sözünü aktarma	2	
Söylemi yapılandırma	Düşünceyi Geliştirme	Örnek verme	1	Başka örnekleri var mı? -Var.....
Söylemi yapılandırma	İlişkilendirme	Ekleme	1	Bir tane daha var.
Söylemi yapılandırma	Düşünceyi Geliştirme	Yorum yapma/ değerlendirme	2	Normal şirden farklı biraz.
Söylemi yapılandırma	Sözlü iletişimi devam ettirme	Sözüne devam etme	2	Yoo... Sizlerin aşkı da balık aşkı gibi.....
Söylemi Yapılandırma	Karşılaştırma	Benzerlikleri ifade etme	1	Aynı balık aşkı gibi.
Söylemi Yapılandırma	Karşılaştırma	Üstünlüğü ifade etme	1	Bizimkiler daha neler söylüyorlar. Sizinki yine iyi maşallah.
Söylemi Yapılandırma	Karşılaştırma	Varsayım ifade etme	1	Balığı sevdiğin için ya ölüsünü aldın ya tuttun, neticede pişirdin.

Yeni Hitit 3 Ders Kitabında bulunan karşılıklı konuşmanın yer aldığı metinlerde söz sırası alma işlevinin devam ettirme aşamasına dair toplam 19 strateji yer almaktadır. Bu stratejiler metinde toplam 38 kez kullanılmıştır. Bilgi amaçlı soru sorma/yanıt verme 8, onaylama 6, açıklama/tanımlama yapma 4, hitap etme 3, sebebi ifade etme, reddetme, başkasının sözünü aktarma, yorum yapma/değerlendirme 2, varsayım ifade etme, üstünlüğü ifade etme, benzerlikleri ifade etme, ekleme, örnek verme, öfkeyi ifade etme, şaşırmayı ifade etme, yumuşatma, beğeniyi ifade etme ve iyi dilekte bulunma/temenni etme 1 kez kullanılmıştır.

Yeni Hitit 3 Ders Kitabında bulunan karşılıklı konuşmanın yer aldığı metinlerde söz sırası alma işlevinin bitiş aşamasına dair dil işlevlerinin durumu incelendiğinde ortaya çıkan sonuç aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3. Yeni Hitit 3 Ders Kitabında dil işlevlerinin bitiş aşamasında dağılımı

	Tema	Kategori	Kod	Sayı	Örnek
B İ T İ Ş	İletişim Sorunlarını Önleme ve Telafi Etme	Mevcut yanlış/eksik anlaşılmaların önüne geçme	Karşısındakinin yanlışını ifade etme ve düzeltme	1	Ulan bizim evde böyle laflar konuşulur mu be!
	Söylemi Yapılandırma	Karşılaştırma	Zıtlıkları ifade etme	1	 bu özelliği onu diğerlerinden ayırıyor.
	İkna Etme	Yol gösterme	Uyarma/ikaz etme	1	Olaya biraz ruh katin!

Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Olayı/durumu anlatma	Gelecekteki olayı/durumu anlatma	2	Yanında rahatlıkla uyuyacağım.
-------------------------------	----------------------	----------------------------------	---	--------------------------------

Yeni Hitit 3 Ders Kitabında bulunan karşılıklı konuşmanın yer aldığı metinlerde söz sırası alma işlevinin bitiş aşamasına dair toplam 4 strateji yer almaktadır. Bu stratejiler toplam metinde 4 kez kullanılmıştır. Karşısındaki kişinin yanlısını ifade etme ve düzeltme, zıtlıkları ifade etme, uyarma/ikaz etme ve gelecekteki olayı/durumu anlatma 1 kez kullanılmıştır.

Yabancılar İçin Türkçe B2 Ders Kitabında söz sırası alma işlevinin başlangıç aşamasına dair dil işlevlerinin durumu incelendiğinde ortaya çıkan sonuç aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4. Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabında dil işlevlerinin başlangıç aşamasında dağılımı

	Tema	Kategori	Kod	Sayı	Örnek
B	Sosyalleşme	Selamlaşma	Hitap etme	5	Sayın
A	Sosyalleşme	Selamlaşma	Selam verme	7	Merhaba.
Ş	Sosyalleşme	Selamlaşma	Dikkati çekme	1	Yar bana bir eğlenceeee
L					
A			Bilgi amaçlı soru sorma/cevap verme	4	Dünkü rekor denemesinden
N					haberin var mı?
G					Bakış açım değişti.
I	Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Olayı/durumu anlatma	Geçmişte yaşanan/görülen olayı/durumu anlatma	1	
Ç					

Yabancılar İçin Türkçe B2 Ders Kitabında söz sırası alma işlevinin başlangıç aşamasına dair toplam 5 strateji yer almaktadır. Bu stratejiler metinde toplam 18 kez kullanılmıştır. Selam verme 7, hitap etme 5, bilgi amaçlı soru sorma/yanıt verme 4, dikkati çekme ve geçmişte yaşanan/görülen olayı/durumu anlatma ise 1 kez kullanılmıştır.

Yabancılar İçin Türkçe B2 Ders Kitabında söz sırası alma işlevinin devam ettirme aşamasına dair dil işlevlerinin durumu incelendiğinde ortaya çıkan sonuç aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5. Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabında dil işlevlerinin devam ettirme aşamasında dağılımı

	Tema	Kategori	Kod	Sayı	Örnek
	Tutumları/Duyguları	Duyguyu/durumu anlatma	Şaşırmaı ifade etme	4	Oooo,
D	Araştırma ve				
E	Açıklama				
V	Tutumları/Duyguları	Duyguyu/durumu anlatma	Merakı ifade etme	1	Çok merak ettim
A	Araştırma ve				
M	Açıklama				
	Tutumları/Duyguları	Duyguyu/durumu anlatma	Üzüntüyü ifade etme	1	Maalesef
E	Araştırma ve				
T	Açıklama				
T	Tutumları/Duyguları	Duyguyu/durumu anlatma	Beğeniyi ifade etme	1	Müthiş
İ	Araştırma ve				
R	Açıklama				
M	Tutumları/Duyguları	Duyguyu/durumu anlatma	Heyecanı ifade etme	1	 görünce heyecanlandım
E	Araştırma ve				
	Açıklama				
	Tutumları/Duyguları	Duygu/durumu anlatma	Teşekkür etme	12	Sağ olun.
	Araştırma ve				
	Açıklama				
	Tutumları/Duyguları	Duyguyu/durumu anlatma	İsteği/arzuı ifade etme	1	Okumak istiyorum.
	Araştırma ve				
	Açıklama				
	Tutumları/Duyguları	Görüşü/düşünceı ifade etme	Kişisel görüşü ifade etme	6	Bence
	Araştırma ve				
	Açıklama				

Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Olayı/durumu anlatma	Gelecekteki olayı/durumu anlatma	3	Bugün konuşacağız.
Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Bilgiyi ifade etme	Bilgi amaçlı soru sorma/yanıt verme	20	Organ nakli,dır.
Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Olayı/durumu anlatma	Vazgeçilmiş/bırakılmış alışkanlığı anlatma	1	Hep böyle kullanıyordum
Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Bilgiyi ifade etme	Amacı ifade etme	1	
Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Olayı/durumu anlatma	Geçmişte bir süre devam eden olayı/durumu anlatma	1	konuşacağız Geçmişten günümüze kadar gelmiştir
Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Olayı/durumu anlatma	Görmediği (anlatılan/duyulan/belirtileri görülen) olayı/durumu anlatma	6	Bir gecede kaybolmuş
Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Olayı/durumu anlatma	Geçmişte yaşanan/görülen olayı/durumu anlatma	5	Fransa'da eğitim aldım.
Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Olayı/durumu anlatma	Geçmişte süren ve başkasından duyulan olayı anlatma	2	100 saatlik bir program uygulanmış.
Sosyalleşme	Selamlaşma	Selama karşılık verme	4	Hoş bulduk
Sosyalleşme	Selamlaşma	Halini-hatırını sorma	1	Nasılsınız
Sosyalleşme	Selamlaşma	Halini-hatırını ifade etme	1	İyiyim
Sosyalleşme	İyi dilekte bulunma	İyi dilekte bulunma/temenni etme	1	Yolunuz açık olsun
İletişim Sorunlarını Önleme ve Telafi Etme	Mevcut yanlış/eksik anlaşılmanın önüne geçme	Farklı sözcüklerle yeniden ifade etme	4	Yol demedim. Ödül almış, dedim
İletişim Sorunlarını Önleme ve Telafi Etme	Mevcut yanlış/eksik anlaşılmanın önüne geçme	Açıklama/tanımlama yapma	14	Ayrıca
Söylemi Yapılandırma	Sözlü iletişimi devam ettirme	Hatırlatma	1	Bildiği gibi
Söylemi Yapılandırma	Sözlü iletişimi devam ettirme	Sözüne devam etme	1	Şuna bağlayabilirim ki
Söylemi Yapılandırma	Düşünceyi Geliştirme	Çıkarım yapma	2	Anladığım kadarıyla
Söylemi Yapılandırma	Düşünceyi geliştirme	Yorum yapma/değerlendirme	4	İlgi çekici bir kitap
Söylemi Yapılandırma	Karşılaştırma	Zıtlıkları ifade etme	1	Tamam da bir yandan zarar veriyorsun
İkna etme	Yol gösterme	Uyarma/ikaz etme	1	 gerekiyor
İkna etme	Kabul etme-reddetme	Kabul etme/onaylama	12	Elbette, tabii ki
İkna etme	Kabul etme-reddetme	Reddetme	3	Hayır, aynı kanıda değilim

Yabancılar İçin Türkçe B2 Ders Kitabında söz sırası alma işlevinin devam ettirme aşamasına dair toplam 30 strateji yer almaktadır. Bu stratejiler metinde toplam 116 kez kullanılmıştır. Bilgi amaçlı soru sorma/yanıt verme 20, açıklama/tanımlama yapma 14, teşekkür etme, kabul

etme/onaylama 12, görmediği (anlatılan/duyulan/belirtileri görülen) olayı/durumu anlatma, kişisel görüşü ifade etme 6, geçmişte yaşanan/görülen olayı/durumu anlatma 5, yorum yapma/değerlendirme, farklı sözcüklerle yeniden ifade etme, şaşırmayı ifade etme, Selama karşılık verme 4, reddetme, gelecekteki olayı/durumu anlatma 3, halini-hatırını sorma, halini-hatırını ifade etme, iyi dilekte bulunma/temenni etme, amacı ifade etme, geçmişte bir süre devam eden olayı/durumu anlatma, vazgeçilmiş/bırakılmış alışkanlığı anlatma, merakı ifade etme, üzüntüyü ifade etme, beğeniyi ifade etme, heyecanı ifade etme, isteği/arzu ifade etme, farklı sözcüklerle yeniden ifade etme, hatırlama, sözüne devam etme, Zıtlıkları ifade etme ve uyarma/ikaz etme 1 kez kullanılmıştır.

Yabancılar İçin Türkçe B2 Ders Kitabında söz sırası alma işlevinin bitiş aşamasına dair dil işlevlerinin durumu incelendiğinde ortaya çıkan sonuç aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 6. Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabında dil işlevlerinin bitiş aşamasında dağılımı

	Tema	Kategori	Kod	Sayı	Örnek
B İ T İ Ş	Tutumları/Duyguları	Duyguyu/durumu anlatma	İsteği/arzu ifade etme	1	Seyirciyle vedalaşalım da gidelim.
	Araştırma ve Açıklama				Gerçekten müthiş.
	Tutumları/Duyguları	Duyguyu/durumu anlatma	Beğeniyi ifade etme	1	
	Araştırma ve Açıklama				
	Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Olayı/durumu anlatma	Görmediği (anlatılan/duyulan/belirtileri görülen) olayı/durumu anlatma	3	Artırdığı gözlemlenmiş.
	Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Olayı/durumu anlatma	Bilgi amaçlı soru sorma/cevap verme	1	Gidiyor musun?
	Sosyalleşme	Selamlaşma	Teşekkür etme	4	Teşekkür ederim.
	İkna etme	Yol gösterme	Nasihah etme	2	Göç edenlerin şartları iyileştirilmeli.

Yabancılar İçin Türkçe B2 Ders Kitabında bulunan karşılıklı konuşmanın yer aldığı metinlerde söz sırası alma işlevinin bitiş aşamasına dair toplam 6 strateji yer almaktadır. Bu stratejiler metinde toplam 12 kez kullanılmıştır. Teşekkür etme 4, görmediği (anlatılan/duyulan/belirtileri görülen) olayı/durumu anlatma 3, nasihat etme 2, isteği/arzu ifade etme, beğeniyi ifade etme ve bilgi amaçlı soru sorma/cevap verme 1 kez kullanılmıştır.

Yedi İklim B2 Ders Kitabında bulunan karşılıklı konuşmaların yer aldığı metinlerde söz sırası işlevinin başlangıç aşamasına dair dil işlevlerinin durumu incelendiğinde ortaya çıkan sonuç aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 7. Yedi İklim B2 Ders Kitabında dil işlevlerinin başlangıç aşamasında dağılımı

	Tema	Kategori	Kod	Sayı	Örnek
B A Ş L A N G I Ç	Tutumları/Duyguları	Duyguyu/durumu anlatma	Şaşırmayı ifade etme	2	Gözlerime inanamıyorum, Polat sen misin?
	Araştırma ve Açıklama				
	Tutumları/Duyguları	Duyguyu/durumu anlatma	Yorgunluğu ifade etme	1	Bugün de iyice yorulduğum vallahi!
	Araştırma ve Açıklama				
	Tutumları/Duyguları	Duyguyu/durumu anlatma	Öfkeyi ifade etme	1	Oğlum, hiçbir şey yemedin yine!
	Araştırma ve Açıklama				

Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Bilgiyi ifade etme	Bilgi amaçlı soru sorma/yanıt verme	4	Patronun söylediği sunumu hazırladın mı?
İletişim Sorunlarını Önleme ve Telafi Etme	Mevcut yanlış/eksik anlaşımaların önüne geçme	Açıklama/tanımlama yapma	1	Karadeniz Bölgesi'nin iklimi, Türkiye'nin diğer bölgelerine göre oldukça farklıdır
Sosyalleşme	Selamlaşma	Selam verme	3	Buyurun hoş geldiniz.

Yedi İklim B2 Ders Kitabında bulunan karşılıklı konuşmaların yer aldığı metinlerde söz sırası işlevinin başlangıç aşamasına dair toplam 6 strateji kullanılmıştır. Bu stratejiler metinde toplam 12 kez kullanılmıştır. Bilgi amaçlı soru sorma/yanıt verme 4 kez kullanılmıştır. Selam verme 3, şaşırma/şaşırmayı ifade etme 2, yorgunluğu ifade etme, öfkeyi ifade etme ve açıklama/tanımlama yapma 1 kez kullanılmıştır.

Yedi İklim B2 Ders Kitabında bulunan karşılıklı konuşmaların yer aldığı metinlerde söz sırası işlevinin devam ettirme aşamasına dair dil işlevlerinin durumu incelendiğinde ortaya çıkan sonuç aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8. Yedi İklim B2 Ders Kitabında dil işlevlerinin devam ettirme aşamasında dağılımı

	Tema	Kategori	Kod	Sayı	Örnek
D E V A M	Tutumları/Duyguları Araştırma ve Açıklama	Duyguyu/durumu anlatma	Şaşırma/şaşırmayı ifade etme	1	Ne kadar değişmişsin.
	Tutumları/Duyguları Araştırma ve Açıklama	Duyguyu/durumu anlatma	Özür dileme	2	Özür dilerim beyefendi, ben sizi çıkaramadım.
E T T İ R M E	Tutumları/Duyguları Araştırma ve Açıklama	Duyguyu/durumu anlatma	Üzüntüyü ifade etme	1	Ah o hayaller!
	Tutumları/Duyguları Araştırma ve Açıklama	Duyguyu/durumu anlatma	Teşekkür etme	3	Çok teşekkür ederim
	Tutumları/Duyguları Araştırma ve Açıklama	Duyguyu/durumu anlatma	Öfkeyi ifade etme	4	Sanki biz almayacağız!
	Tutumları/Duyguları Araştırma ve Açıklama	Duyguyu/durumu anlatma	Yumuşatma	1	Üzülmeyin efendim.
	Tutumları/Duyguları Araştırma ve Açıklama	Duyguyu/durumu anlatma	Mutluluğu ifade etme	1	Ya Ertan, ne güzel oldu böyle!
	Tutumları/Duyguları Araştırma ve Açıklama	Duyguyu/durumu anlatma	Beğeniyi ifade etme	1	Çok güzel.
	Tutumları/Duyguları Araştırma ve Açıklama	Duyguyu/durumu anlatma	İsteği/arzu ifade etme	2	Ben soğuk bir maden suyu istiyorum.

Tutumları/Duyguları Araştırma ve Açıklama	Duyguyu/durumu anlatma	Yorgunluğu ifade etme	1	Çok bitkinim.
Tutumları/Duyguları Araştırma ve Açıklama	Görüşü/düşünceyi ifade etme	Zorunluluğu ifade etme	1	Kütüphaneye gidip ders çalışmam lazım
Tutumları/Duyguları Araştırma ve Açıklama	Görüşü/düşünceyi ifade etme	Şartı ifade etme	2	Sen de yardım edersen onlar gelene kadar bitiririm.
Tutumları/Duyguları Araştırma ve Açıklama	Talep etme/isteme	Rica etme	2	Evraklarınızı verebilir misiniz?
Tutumları/Duyguları Araştırma ve Açıklama	Görüşü/düşünceyi ifade etme	Tercihi ifade etme	3	Benimki orta olsun.
Tutumları/Duyguları Araştırma ve Açıklama	Görüşü/düşünceyi ifade etme	Kişisel görüşü ifade etme	1	Bence yine de Mehmet, bilim adamı olmalıydı.
Tutumları/Duyguları Araştırma ve Açıklama	Görüşü/düşünceyi açıklama	Geçmişte planlanan ancak gerçekleşmeyen olayı/durumu anlatma	2	Ziraat fakültesini tamamlayacak ve kendine ait büyük bir çiftlik kuracaktın. Bilmiyordum.
Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Bilgiyi ifade etme	Bilip bilmediğini ifade etme	1	İştahım yok anne. Ayrıca doydu
Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Bilgiyi ifade etme	Sebebi ifade etme	4	Japonlar öğleden sonra gelecekler. Olur mu?
Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Olayı/durumu anlatma	Gelecekteki olayı/durumu anlatma	2	
Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Bilgiyi ifade etme	Bilgi amaçlı soru sorma/yanıt verme	23	
Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Olayı/durumu anlatma	Geçmişte yaşanan/görülen olayı/durumu anlatma	9	Evet, sen hep "Hayalimdeki meslek mimarlık, ileride meşhur bir mimar olacağım." derdin.
Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Olayı/durumu anlatma	Şimdiki olayı/durumu anlatma	4	Şimdi malî müşavir olarak çalışıyorum. Başka örnekleri var mı? -Var.....
Söylemi yapılandırma	Düşünceyi Geliştirme	Örnek verme	1	
Söylemi yapılandırma	İlişkilendirme	Ekleme	1	Öyle ki Karadeniz ikliminin bu değişken özelliği Karadeniz insanı üzerinde de etkilidir.
Söylemi yapılandırma	Düşünceyi Geliştirme	Yorum yapma/değerlendirme	2	Normal şiiirden farklı biraz.

Söylemi yapılandırma	Düşünceyi geliştirme	Başkasının sözünü aktarma	2	 diyor
Söylemi yapılandırma	Sözlü iletişimi devam ettirme	Sözüne devam etme	1	Bırak hanım bırak! Öğretmenlerin, senin hakkında pek iyi şeyler söylemiyorlar Ahmet! Ya kardeşim ne kadar değişmişsin!
Söylemi Yapılandırma	Karşılaştırma	Fark edip etmediğini ifade etme	1	
Söylemi Yapılandırma	Karşılaştırma	Benzerlikleri ifade etme	1	Demirden leblebi gibiydi.
Söylemi Yapılandırma	Sözlü iletişimi devam ettirme	Hatırlatma	1	Biliyorsun, bugün Japonlarla iş görüşmesi var.
İkna etme	Yol gösterme	Uyarma/ikaz etme	1	Babası, o kadar üstüne gitme!
İkna etme	Kabul etme-reddetme	Reddetme	2	Yok öyle değil.
İkna etme	Yol gösterme	Nasihat etme/öğüt verme	1	Bu devirde ekmek aslanın ağzında. İş buldun mu iyisine kötüsüne bakmayacaksın.
İkna etme	Teklif etme/önerme	Beraber bir şey yapmayı teklif etme	1	Arkadaşlar, ne dersiniz, bugün dersten sonra sinemaya gidelim mi?
İkna etme	Kabul etme-reddetme	Onaylama	13	Ertan! Evet evet, şimdi tanıdım.
İkna Etme	Kabul etme-reddetme	Kabul/ret konusunda tereddüt etme	1	Şeyy, ben gelmeyeceğim.

Sosyalleşme	Selamlaşma	Selama karşılık verme	1	Hoş bulduk.
Sosyalleşme	Tanışma	Kendini tanııtma	1	Benim adım Mariya.
Sosyalleşme	İyi dilekte bulunma	İyi dilekte bulunma	5	Hayırlı olsun kardeşim.
İletişim Sorunlarını Önleme ve Telafi Etme	Mevcut yanlış/eksik anlaşılmanın önüne geçme	Tekrar etme	1	Dedim ya dün gece sabaha kadar uyumadım.
İletişim Sorunlarını Önleme ve Telafi Etme	Mevcut yanlış/eksik anlaşılmanın önüne geçme	Açıklama/tanımlama yapma	13	Ben Ertan, İstanbul Şehremini Lisesinden Ertan Demirkıran.

Yedi İklim B2 Ders Kitabında bulunan karşılıklı konuşmaların yer aldığı metinlerde söz sırası işlevinin devam ettirme aşamasına dair toplam 41 strateji kullanılmıştır. Bu stratejiler metinde toplam 132 kez kullanılmıştır. Bilgi amaçlı soru sorma/yanıt verme 23, açıklama ve onaylama 13 kez kullanılmıştır. Reddetme, başkasının sözünü aktarma, yorum yapma/değerlendirme, geçmişte planlanan ancak gerçekleşmeyen olayı/durumu anlatma, gelecekteki olayı/ durumu anlatma, özür dileme, şartı ifade etme ve isteği/arzuğu ifade etme 2'şer kez kullanılmıştır. Tekrar etme, kendini tanııtma, selama karşılık verme, Kabul/ret konusunda tereddüt etme, beraber bir şey yapmayı teklif etme, nasihat etme/öğüt verme, uyarma/ikaz etme, hatırlatma, benzerlikleri ifade etme, fark edip etmediğini ifade etme, sözüne devam etme, ekleme, örnek verme, bilip bilmediğini ifade etme, kişisel görüşü ifade etme, zorunluluğu ifade etme, yorgunluğu ifade etme, öfkeyi ifade etme, beğeniyi ifade etme, ifade etme, mutluluğu ifade etme, şaşırma/ıfılatma ifade etme ve yumuşatma 1 kez kullanılmıştır.

Yedi İklim B2 Ders Kitabında bulunan karşılıklı konuşmaların yer aldığı metinlerde söz sırası işlevinin bitiş aşamasına dair dil işlevlerinin durumu incelendiğinde ortaya çıkan sonuç aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 9. Yedi İklim B2 Ders Kitabında dil işlevlerinin bitiş aşamasında dağılımı

	Tema	Kategori	Kod	Sayı	Örnek
B İ T İ Ş	Tutumları/Duyguları Araştırma ve Açıklama	Duyguyu/durumu anlatma	Özür dileme	1	Affedersiniz teyzeciğim! Sizi görmemişim. Buyurun oturun lütfen!
	Tutumları/Duyguları Araştırma ve Açıklama	Duyguyu/durumu anlatma	Mutluluğu ifade etme	1	Harika bir haber bu!
	Bilgiyi Araştırma ve Açıklama	Bilgiyi ifade etme	Bilgi amaçlı soru sorma/yanıt verme	1	Evlilikte roller nasıl olmalıdır?

İkna etme	Talep etme/isteme	Emir/talimat verme	1	Haydi haydi, yağ çekmeyi bırak da işine bak!
Sosyalleşme	Ayrılma	Vedalaşma	3	Güle güle, tekrar bekleriz.
İletişim Sorunlarını Önleme ve Telafi Etme	Mevcut yanlış/eksik anlaşılmalara önüne geçme	Telafi isteme	1	Hangi konuda hocam?..
İletişim Sorunlarını Önleme ve Telafi Etme	Mevcut yanlış/eksik anlaşılmalara önüne geçme	Açıklama/tanımlama yapma	2	Bak, kız kardeşine de hiç iyi örnek olmuyor.

Yedi İklim B2 Ders Kitabında bulunan karşılıklı konuşmaların yer aldığı metinlerde söz sırası işlevinin bitiş aşamasına dair toplam 7 strateji kullanılmıştır. Bu stratejiler metinde toplam 10 kez kullanılmıştır. Vedalaşma 3, açıklama/tanımlama yapma 2, telafi isteme, özür dileme, emir/talimat verme, mutluluğu ifade etme ve bilgi amaçlı soru sorma/yanıt verme 1 kez kullanılmıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Ana dili eğitiminde, yabancı dil öğretiminde ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil işlevleri büyük bir öneme sahiptir. İnsanların dili kullanma amacını açıklayan dil işlevlerinin en çok kullanıldığı durumlar karşılıklı konuşma durumlarıdır. Söz sırası alma ise karşılıklı konuşmanın olmazsa olmazıdır. Her iki dil öğretiminde de kullanılan, kullanılması ve öğretilmesi gereken söz sırası alma, karşılıklı konuşmaların olası yanlış anlaşılmalara yol açmayacak şekilde sürdürülmesini, konuya ve bağlama uygun olarak konuşmanın ilerlemesini sağlar.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan B2 kitaplarında yer alan söz sırası alma işlevinin kullanıldığı etkinliklerin incelendiği bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Söz sırası almanın başlangıç aşamasında dil işlevlerinin en çok kullanıldığı kitap Yedi İklim Ders Kitabı'dır. Devam ettirme aşamasında dil işlevlerinin en çok kullanıldığı kitap yine Yedi İklim Ders Kitabı'dır. Bu durumun karşılıklı konuşma metinlerinin uzunluklarıyla ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Karşılıklı konuşmalarda söz sırası alma durumu arttıkça farklı dil işlevlerinin kullanıldığı görülmektedir. Bitiş aşamasında dil işlevlerinin en çok kullanıldığı kitap ise Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı'dır.

2. Başlangıç aşamasında en çok kullanılan dil işlevi, Yabancılar İçin Türkçe ve Yeni Hitit 3 kitaplarında hitap etme ve selam vermedir. Yedi İklim Ders Kitabında ise bilgi amaçlı soru sorma/yanıt vermedir. Devam ettirme aşamasında en çok kullanılan dil işlevi her üç kitapta da bilgi amaçlı soru sorma/yanıt verme ile gerçekleşmiştir. Bitiş aşamasında ise en çok kullanılan dil işlevi Yeni Hitit 3'te gelecekteki olayı/durumu anlatma, Yabancılar İçin Türkçe'de teşekkür etme ve Yedi İklim'de ise vedalaşmadır.

Tüm bu sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda aynı seviyelere sahip farklı kitapların, karşılıklı konuşmayı farklı dil işlevleri ve cümlelerle başlattığı, devam ettirdiği ve bitirdiği görülmektedir. Bu durum ders kitaplarının karşılıklı konuşmaları farklı işlevler ve örneklerle yapılandırması, öğrencilerin farklı yapıları kavrayıp içselleştirebilmeleri ve kurallara bağlı değil, dili işlevsel olarak öğrenmesi açısından önemlidir. Ayrıca öğrencilerin kendi ders kitaplarının

yanında başka kitapları da çalışmaları, onlara farklı bakış açısı kazandırmayı sağlar ve öğrenimlerini daha kolay sürdürmesini sağlar. Bunun yerine farklı dil yapılarının aynı işlevleri ve bazı dil işlevlerinin farklı yapılarla da ifade edildiği unutulmamalı, kitaplarda farklı kullanımlara da yer verilmelidir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi B2 seviyesi ders kitaplarının incelendiği bu çalışmada yukarıda belirtilen sonuçlardan yola çıkılarak aşağıdaki önerilere yer verilmiştir.

1. Söz sırası alma durumlarında kullanılan görünimleri belirlemek amacıyla A1, A2, B1 ve C2 seviyelerinde kullanılan ders kitaplarının da incelenmesi bütünü görebilme adına faydalı olabilir.
2. Sınıf içinde öğrencilerin söz sırası alma durumlarında kullandığı kalıp ve cümleler belirlenerek seviyelere göre sıklık listeleri oluşturulabilir.
3. Dil işlevlerinden biri veya birkaçı seçilerek farklı ders kitaplarında bulunma durumları seviyelere göre incelenebilir.

Etik Kurul Onay Bilgileri (The Ethical Committee Approval)

Bu çalışma, etik kurul onayı gerektirmeyen materyal/kitap incelemesi niteliğinde olduğundan etik kurul izni alınmamıştır.

Çıkar Çatışması (Conflict of Interest)

“Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Söz Sırası Alma Durumlarının İncelenmesi” başlıklı makalemizin herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur. Yazarlar arasında da herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek (Financial Support)

Bu çalışma kapsamında herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Kaynaklar

- Ağar, M. E. (2004). Türkçe öğretiminin tarihçesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1, 1-10. <https://arastirmax.com/en/publication/uluslararasi-insan-bilimleri-dergisi/1/1/turkce-ogretimini-tarihcesi/arid/26e9aca5-5692-48a0-aadd-740b56735832>
- Biçer, N. (2012). Hunlardan günümüze yabancılara Türkçe öğretimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(4), 107-133 <https://doi.org/10.7884/teke.100>
- Bakırdöğen, M. (2022). *Erciyes Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Gazi Üniversitesi akademik Türkçe kitap setlerinin okuma metinleri ve etkinliklerinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- CEFR (2020). *Common European framework of reference for languages: learning, teaching assessment*. Council of Europe.
- Cerit, Ü. (2021). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarında dil işlevlerinin kullanımı üzerine bir değerlendirme: A1 örneği*. [Yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Çekici, Y.E. (2021). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik dil işlevleri* [Doktora tezi] Gazi Üniversitesi.
- Demirezen, M. (2011). The foundations of the communicative approach and three of its applications. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 7(1), 57-71.
- Deniz, K., & Demir, E. (2019). İşlevlerine göre bağlaçları konu edinen araştırmalar. *Milli Eğitim*, 48(1), 903-915. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/931223>

- Doğan, S. (2018). *Yabancı dil öğretiminde z-kitap uygulamalarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi: New English File Itools ve Yedi İklim Türkçe Z-Kitap örneği* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Hengirmen, M. (2006). *Yabancı dil öğretim yöntemleri ve TÖMER yöntemi*. Engin Yayınevi.
- Hikmet Mülayim, E. (2024). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında dil işlevleri: İzmir ve Gazi örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 171-189. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1156348>
- Kocayanak, D. (2021). Yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında yer alan konuşma becerisi etkinliklerinin karşılaştırılması. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (2021 Yunus Emre ve Türkçe Yılı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Özel Sayısı), 123-139. <https://doi.org/10.47948/efad.911870>
- Koçak, N. (2019). *Yabancılar Türkçe öğretimi kitap setlerinde dil bilgisi öğretimi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Lackman, K. (2010). Teaching speaking sub-skills. *Ken Lackman & Associates Educational Consultants* http://www.kenlackman.com/files/speakingsubskillshandout13poland_2_.pdf
- Maarif Vakfı (2020). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programı*. <https://turkiyemaarif.org/view-pdf/16436c12901a55.pdf>
- Sacks, H., Schegloff, E. A., & Jefferson, G. (1974). A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, 50(4), 696-735
- Thornbury, S. (2005). *How to teach speaking*. Longman.
- Tmanag, B. L., Trainer R., & Chitwan, ETC. (2013, Haziran 1). Communicative approach in second language teaching. https://batuktamang.wordpress.com/2013/06/01/communicative-approach-in-second-language-teaching/?utm_source=chatgpt.com
- Yavuz, K. (1983). XIII-XVI. asır dil yadigârlarının Anadolu sahasında Türkçe yazılış sebepleri ve bu devir müelliflerinin Türkçe hakkındaki görüşleri. *Türk Dünyası Araştırmaları, Faruk Timurtaş'a Armağan*, 27, 9-57. <https://www.altayli.net/wp-content/uploads/2018/02/Orta-Cag-271.pdf>
- Yaylı, D., & Yaylı, D. (2014). Yabancı dil öğretimi yaklaşımları ve yöntemleri. Derya Yaylı, & Yasemin Bayyurt (Ed.). *Yabancılar Türkçe öğretimi politika, yöntem ve beceriler içinde* (ss. 14-49). Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Kitabevi.

EXTENDED ABSTRACT

Examination of Turn Taking Situations Teaching Turkish as a Foreign Language

Introduction

Teaching Turkish as a Foreign Language

For centuries, people have felt the need to learn foreign languages for various reasons such as migration, work, trade, education, war, politics, marriage, and religion. Research into the history of foreign language teaching shows that the first foreign language teaching took place after the war between the Akkadians and Sumerians in 2225 BC, when the Akkadians learned Sumerian (Hengirmen, 2006).

The teaching of Turkish as a foreign language has been going on for thousands of years compared to the teaching of other foreign languages. It is estimated that the teaching of Turkish as a foreign language was started by the Huns. Its official follow-up with written texts dates back to the Old Turkic period. There is no information available regarding its teaching in the early and middle ages (Ağar, 2004 p. 1; Biçer, 2012 p.110). The first work written on the teaching of Turkish as a foreign language that has survived to the present day is *Divânu Lugâti't Türk*, written by Kaşgarlı Mahmud. Kaşgarlı Mahmud wrote this work with the aim of teaching Turkish to Arabs, proving that Turkish is at least as beautiful as Arabic, and serving the Turkish language (Yavuz, 1983, p. 9). Later on, the teaching of Turkish as a foreign language continues in other Turkish states and different countries using various methods and techniques to achieve various objectives. Today, Turkish and Foreign Language Teaching, Application and Research Centers (TÖMER); Language Teaching Application and Research Centers (DİLMER); Yunus Emre Institute, Maarif Schools, and other state-supported or private institutions, organizations, and language schools have reached their peak.

Common European Framework of Reference for Languages

One of the most important objectives of the Council of Europe is to ensure the preservation of cultures and languages, and to promote multilingualism and multiculturalism among learners rather than teaching a single foreign language and culture. For this reason, the Council of Europe has published a reference document for use in language teaching across Europe. This document aims to establish a common basis and standardize assessment methods, textbooks, curricula, and teaching guidelines. It is advisory in nature, has no strict rules, and can be adapted to different languages and contexts. Program developers, teachers, and learners can benefit from this document.

In language teaching, the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) prioritizes the effective use and communication of language (Kocayanak, 2021). Since methods such as the grammar-translation method, the audio-visual method, and the direct method failed to achieve the desired success in language teaching, a new perspective on language teaching was developed in the 1960s, encouraged by the Council of Europe. This method, developed to encourage communication and motivate individuals to perform tasks, is called the communicative approach. The communicative approach rejects the idea that communication should be rote or rule-based and draws its source from language functions.

Some of the characteristics of the communicative approach are as follows:

- 1- Using language structures appropriately is an important part of communicative competence.
- 2- The teacher acts as a guide and mentor to students.
- 3- Mistakes made by students should be viewed as natural.

4- A function can have more than one language structure, or a language structure can have more than one function. Therefore, different language structures should be presented together.

5- The speaker has the right to choose not only what to say, but also how to say it.

6- Understanding the communicator's intention is an indicator of communicative competence (Tmanag, Trainer, & Chitwan, 2013; Demirezen, 2011).

Today, teaching programs and textbooks prepared for teaching Turkish as a foreign language are based on the Common European Framework of Reference for Languages, thereby highlighting the importance of the communicative approach and, consequently, language functions.

Language Functions

Language is the most important tool for human communication. The most important and immediately apparent function of language is its communicative function (Deniz and Demir, 2019, p. 25). Language utilizes many sub-functions to fulfill its communicative function, such as asking questions, making requests, greeting, asking for permission, and expressing gratitude. These sub-functions take on different forms during communication.

Language functions enable people to communicate, socialize, and use language in a functional way. The "Speech Act Theory," proposed by Austin and developed by Searle, in opposition to everyday language philosophers who argued that language only has a descriptive function, has enabled an increased interest in language use and context, which plays an important role in language functions in both native and foreign language teaching. Language teaching is based on the communicative approach in the Common European Framework of Reference for Languages prepared by the Council of Europe. Language functions are at the core of the communicative approach. Yaylı and Yaylı (2014, p. 29) state that language functions play an important role in the communicative approach, that language functions should be utilized when teaching a foreign language, and that language teaching cannot be successful without utilizing language functions. CEFR (2020) aims to teach language functions used in daily life and to internalize these functions, rather than presenting learners with predetermined language patterns. The communicative competence included in the Common European Framework of Reference for Languages is based on knowing and using language functions. One of the language functions that is important for speakers is the function of taking turns.

Taking Turns in Conversation

Lackman (2010, p.10) states that developing foreign language speaking skills is not limited to speaking activities and that learners need to be taught the sub-skills of speaking. Thornbury (2005, p.11) indicates that these sub-skills include word choice, appropriateness, fluency, turn-taking, determining the length of speech, using discourse markers, asking and answering questions, and repeating speech.

Taking turns refers to the listener entering the conversation at the right time and place without interrupting the other person during a conversation. This prevents communication conflicts and enables fluent communication, preventing possible misunderstandings.

Taking turns has been divided into two main categories by Sack et al. (1974, p. 699). These are: the speaker choosing the next speaker and choosing themselves as the next speaker.

The speaker selecting the next speaker is further divided into paired sequences and gestures, facial expressions, or addressing. Paired sequences are formulaic structures such as thanks-request, invitation-acceptance/refusal, question-answer. In gestures, facial expressions, or addressing, the speaker uses gestures, facial expressions, or addresses the other person to carry out the conversation.

The Aim of Study

Communication is a two-way process. During communication, it is important that the sender(s) and receiver(s) continue the conversation in a way that does not lead to communication conflicts. Therefore, it is important that both parties understand the importance of taking turns in the communication process, the patterns and expressions used in taking turns, and how to continue the conversation by speaking appropriately on the subject. When acquiring their native language, children internalize which expressions and phrases to use in which situations. When it comes to foreign language teaching, they learn to respond by translating from their own language. However, the situation does not always progress this easily. A meaning expressed with a single word in one language may be expressed with several words in another language. "Kolay gelsin. Be well," are examples of Turkish idioms that language learners find difficult to use and internalize. During conversation, it is important to teach learners which functions can be used in which situations and, more specifically, to teach them these expressions, which do not exist in other languages, in a functional way through textbooks, which are the most commonly used material in language teaching. For the reasons mentioned above, the aim of this study is to identify the most commonly used language functions in the word order stages of different textbooks used in the teaching of Turkish as a foreign language and to examine the appearances of these functions. As a result of this study, the language functions used in conversations in textbooks and the appearances of these functions were revealed, and the differences between them were determined. The study aims to guide the standardization of patterns and functions used in textbooks by diversifying them to make them more functional.

Method

The books to be examined in the research were analyzed by document analysis method. The objects of the study are the B2 level of Turkish for Foreigners, Yedi İklim Turkish and Yeni Hitit 3 textbooks. The reason for choosing these books as the objects of analysis is that they are among the most widely used publications in teaching Turkish as a foreign language.

The "List of Language Functions for Teaching Turkish as a Foreign Language" prepared by Çekici (2021) was used to collect the data of the study. The data collected according to the stages of turn-taking (beginning, continuation and ending) were analyzed.

Descriptive analysis and content analysis were used to analyze the data.

Results

This study examined activities utilizing the function of taking turns in speech in B2 textbooks used for teaching Turkish as a foreign language and reached the following conclusions.

1- The textbook in which speech functions are most frequently used in the initial stage of taking turns in speech is the Yedi İklim Ders Kitabı (Seven Climates Textbook). The textbook in which language functions are most frequently used in the continuation stage is again the Yedi İklim Ders Kitabı. It was concluded that this is related to the length of the dialogue texts. As turn-taking increases in dialogues, the use of different language functions is observed. The textbook in which language functions are most frequently used in the completion stage is the Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı.

2- The most frequently used language function in the beginning stage is addressing and greeting in the Turkish for Foreigners and New Hittite 3 textbooks. In the Seven Climates Textbook, it is asking/answering questions for information. In the continuation stage, the most frequently used language function in all three textbooks is asking/answering questions for information. In the final stage, the most frequently used language function is describing future events/situations in New Hittite 3, expressing gratitude in Turkish for Foreigners, and saying goodbye in Seven Climates.

Considering all these results, it is observed that different books at the same level initiate, continue, and conclude dialogues using different language functions and sentences. This situation is important in terms of structuring dialogues in textbooks with different functions and examples, enabling students to comprehend and internalize different structures, and learning the language functionally rather than by rules. Furthermore, having students work with other books alongside their own textbooks provides them with different perspectives and makes it easier for them to continue their learning. Instead, it should be remembered that different language structures can express the same functions and that some language functions can also be expressed with different structures, and books should include different uses.

Based on the above findings, the following recommendations are made in this study, which examines B2-level textbooks for teaching Turkish as a foreign language.

- 1- Examining textbooks used at the A1, A2, B1, and C2 levels to identify the expressions used in turn-taking situations may be beneficial for gaining a comprehensive view.
- 2- The patterns and sentences used by students in turn-taking situations in the classroom can be identified, and frequency lists can be created according to levels.
- 3- One or more language functions can be selected, and their occurrence in different textbooks can be examined according to levels.

Discussion

Language functions are of great importance in native language education and in teaching Turkish as a foreign language. The situations where language functions, which explain people's purpose in using language, are most commonly used are conversational situations. Taking turns is an essential part of conversational interaction. Taking turns, which is used and should be taught in both types of language teaching, ensures that conversations proceed in a way that avoids potential misunderstandings and that the conversation progresses appropriately according to the topic and context.

There are many studies in the literature that examine textbooks for teaching Turkish as a foreign language. Doğan (2018) examined the New English File iTools and Yedi İklim Turkish Z-Book Application in his master's thesis titled "Comparative Analysis of Z-Book Applications in Foreign Language Teaching: New English File iTools and Yedi İklim Turkish Z-Book Example." Application with Oxford University's New English File iTool Application, which is a pioneer in English teaching. Koçak (2019) examined Turkish language teaching books for foreign learners in terms of grammar instruction in his master's thesis titled "Grammar Instruction in Turkish Language Teaching Book Sets for Foreign Learners." Bakırdöğen (2022), in his master's thesis titled "An Analysis of Reading Texts and Activities in the Academic Turkish Textbook Sets of Erciyes University, Istanbul University, and Gazi University," examined the textbooks in terms of reading texts and activities. Although there are many studies examining textbooks for teaching Turkish as a foreign language, only a few studies have included language functions. Hikmet Mülayim (2024) examined the A1 levels of Turkish teaching books for foreigners in İzmir and Gazi in his master's thesis titled "Language Functions in Turkish as a Foreign Language Teaching Textbooks: İzmir and Gazi," examined the A1 levels of the İzmir and Gazi textbooks for teaching Turkish to foreigners. The results showed that the textbooks included language functions and indicators appropriate to the themes, but that equality and purposefulness in the distribution of language functions across themes could not be achieved. Cerit (2021) examined the use of language functions in A1-level textbooks in their master's thesis titled "An Evaluation of the Use of Language Functions in Turkish Language Teaching Books as a Foreign Language: The A1 Example." At the end of the research, he stated that the language functions in the themes of the textbooks examined did not have an appropriate distribution, that language functions were used intensively in the areas of listening and reading, and that care should be taken to ensure their distribution in other skills as well.